Van de Redactie

Crisisbeheersing

door Wilbert Jan Derksen

Deze *Liberale Reflecties* staat in het thema van crises. Ondanks dat wij in een stabiel en welvarend land leven heeft ook de Nederlandse geschiedenis verschillende crisismomenten gekend. Het meest recente voorbeeld hiervan is natuurlijk de huidige coronacrisis, die op het gebied van zowel gezondheidszorg als economie acute ellende in het gehele land heeft veroorzaakt.

De Libanese statisticus Nassim Nicholas Taleb gebruikt de term 'zwarte zwaan' voor een gebeurtenis die zeer onwaarschijnlijk en daarmee niet tot nauwelijks voorspelbaar is, maar wel een zeer grote impact heeft (zwarte zwanen werden voor lange tijd niet geacht te bestaan en als metafoor gebruikt voor iets wat onmogelijk is, totdat in 1697 Nederlandse ontdekkingsreizigers wel degelijk zwarte zwanen ontdekten in Australië). 9/11 kan gezien worden als een zwarte zwaan; een terroristische aanslag zonder precedent die de wereldgeschiedenis veranderde. Achteraf misschien verklaarbaar, maar van tevoren waren er geen overtuigende signalen die wezen op een significante waarschijnlijkheid van een dergelijke aanval. Het voorspellen van zwarte zwanen is dus in feite onmogelijk.

Oorlogen en revoluties kunnen vaak als zwarte zwanen gekwalificeerd worden. Denk aan de Arabische Lente, waarbij de zelfverbran-

ding van een Tunesische straatverkoper uitmondde in het uitbreken van verschillende revoluties en burgeroorlogen in de Arabische wereld. Achteraf kunnen deze gebeurtenissen gerationaliseerd worden, maar destijds overvielen deze abrupte ontwikkelingen beleidsmakers wereldwijd. Deze met ijzeren vuist geregeerde dictaturen werden tot dat moment als relatief stabiele landen geacht. Ook technologische revoluties zijn meestal zwarte zwanen. Denk aan de opkomst van het internet, die onze maatschappij in een kort tijdsbestek ingrijpend heeft veranderd.

De huidige coronacrisis werd door sommigen ook als voorbeeld van een zwarte zwaan bestempeld. Geheel onterecht, zoals Taleb ook zelf onlangs al stelde. Artsen waarschuwden ons al jaren dat de volgende grote virusuitbraak niet lang meer op zich zou laten wachten. In de geglobaliseerde wereld van vandaag zou een dodelijk virus zich sneller dan ooit tevoren kunnen verspreiden over de planeet. Wetenschappers wezen daarnaast al jaren op China als een tikkende tijdbom voor het ontstaan van dergelijke virussen. Op lange termijn was een mondiale virusuitbraak dan ook eerder een zekerheid, dan een onwaarschijnlijkheid. Geen zwarte, maar een witte zwaan dus.

De belangrijkste taak van de overheid is om de veiligheid van haar burgers te garanderen. In die zin is het dus verwijtbaar dat deze dreiging nooit serieus is genomen. Nu is het natuurlijk zo dat eigenlijk geen enkel land een adequaat bioveiligheidsnoodplan opgesteld had voor een dergelijke pandemie. Ik zou daarnaast liegen als ik zeg dat ik deze crisis wel in mijn glazen bol aan heb zien komen. Maar het spreekt voor zich dat wij ons dit niet een tweede keer moeten laten gebeuren en ons moeten realiseren dat ogenschijnlijk onmogelijke gebeurtenissen op een lange tijdschaal zeker plaats kunnen vinden.

Dit langetermijndenken moet doorwerken op andere terreinen, ook waar zwarte-zwaan-scenario's denkbaar zijn. Conflicten laten zich in het algemeen niet voorspellen, dus onze Defensiemacht moet te alle tijden in staat zijn om ons land te kunnen verdedigen. Het idee van een stabiele post-Koude-Oorlog liberale wereldorde is de afgelopen jaren redelijk aan diggelen geslagen en de geopolitieke verhoudingen in de wereld zullen blijven verschuiven in de komende jaren (dat na Donald Trump nog een narcistische mediapersoonlijkheid in de vorm van hiphopartiest Kanye West een serieuze gooi naar het presidentschap van het machtigste land ter wereld lijkt te willen doen, acht ik hierbij als een zorgelijke trend). Twee procent van ons nationale inkomen vrijmaken voor onze nationale veiligheid is toch wel het minste wat we kunnen doen.

Wie weet welke aardverschuivingen de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie in onze maatschappij zal veroorzaken. De dreiging die hiervan uitgaat is reëel en de implicaties ervan zijn niet te voorspellen. Het is dan ook niet voor niets dat verschillende experts zoals Stephen Hawking en Elon Musk ons hebben gewaarschuwd dat wij ons in moeten dekken tegen het risico dat de onge-

controleerde ontwikkeling van kunstmatige intelligentie kan vormen voor onze samenleving. Dat klinkt misschien als iets wat alleen in sciencefictionfilms gebeurt, maar tot voor kort gold dat ook voor het uitbreken van een wereld-ontwrichtende pandemie.

Het nadeel van het opgroeien in een tijd van vrede en veiligheid is dat deze omstandigheden als vanzelfsprekend gezien gaan worden. Het recente verleden geeft echter geen garanties voor de toekomst. Op het gebied van crisisbeheersing kun je dan ook maar beter advies van de onheils- dan van de heilsprofeet aannemen.

drs. W.J. Derksen is wetenschappelijk medewerker bij de TeldersStichting en eindredacteur van Liberale Reflecties.